HES ve rüzgar potansiyeli duruyor, ithal kömür, doğalgaz ve nükleer santral kurulmak isteniyor

Samsun yanlış politikaların kurbanı

Enerji alanında gerçekçi planlama anlayışından uzak yaklaşımlarla kamu tasfiye edilmeye çalışılırken, yaratılan suni enerji krizleriyle her türlü olumsuz şartlar taşıyan uygulamalar devreye sokulmaktadır. Bu anlayışla özel sektöre rant sağlayacak alım garantili YİD, Yİ, İHD ile enerji sektöründe merkezi bütüncül yapı yok edilerek ülke milyarlarca dolar zarara uğratılmıştır.

Suat YILMAZ
EMO Samsun Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı

Ülkemizde 1980'li yıllardan sonra uygulamaya konulan liberal ekonomi politikalarıyla birlikte enerji alanında ciddi bir kaos meydana getirilmiştir. Bu kaos nedeniyle bir dönem almadığı elektriğe para ödemek zorunda kalan kamu, bu dönemde de özel sektör yatırım yapsın diye beklenildiği için elektrik açığı ile karşı karşıyadır. Bugünlerde ise elektrik açığına karşı kamu zararına uygulamalar devreye sokulmak istenmektedir. Tüm bu uygulamalar nedeniyle, enerji alanında toplumsal ihtiyaçlar ile bunların ucuz, sürekli, kaliteli ve insan yaşamına duyarlı bir şekilde karşılanabilirliği arasındaki makas her geçen gün açılmaktadır.

Enerji politikalarının üretimden tüketime bütüncül bir yapıda belirlenmesi gerektiği açıktır. Bu bütüncül strateji gerekliliği içerisinde ülke gerçeklerinin göz önünde bulundurulması da ayrıca bir zorunluluktur. Kaynakların akılcı kullanımının sağlanabilmesi için, planlama, eşgüdüm ve denetleme faaliyetlerinin merkezi bir yapı içerisinde sağlanması gerekmektedir. Enerjinin genel ekonomiden insanların günlük yaşamlarına varıncaya kadar etkin bir rol oynadığı dikkate alındığında bu bütüncül stratejinin belirlenmesinde kamusal düzeyde eşgüdüm ihtiyacı kadar toplumun ve konunun uzmanı olan kesimlerin görüşlerinin alınması da önemli olmaktadır.

Ne yazık ki ülkemizde, günübirlik politikalar uygulanmaktadır. **"Ülkemiz karanlıkta kalıyor"** söylemleriyle ya alım garantisi, tahkim gibi ağır koşullar altında özel sektörle sözleşmeler imzalanmakta; ya elektrik üretiminde payı yüzde 50'lere ulaşan doğalgaz kullanımıyla ithal kaynak bağımlılığı artırılmakta ya da 15-20 yıl sonra devreye girecek örneğin nükleer santral gibi pahalı ve riskli yatırımlara yönelinmektedir. Bu gerçekçi planlama anlayışından uzak yaklaşımlarla kamu tasfiye edilmeye çalışılırken, yaratılan suni enerji krizleriyle her türlü olumsuz şartlar taşıyan uygulamalar devreye sokulmaktadır. Bu anlayışla özel sektöre rant sağlayacak alım garantili Yap-İşlet-Devret (YİD), Yap-İşlet (Yİ), İşletme Hakkı Devirleri (İHD) ile enerji sektöründe merkezi bütüncül yapı yok edilerek ülke milyarlarca dolar zarara uğratılmıştır.

Bu özelleştirme yöntemlerinin kamuya zararlarının ortalığa dökülmesinin ardından bu kez serbest piyasa yaratılacağı ve bu alım garantilerinin verilmeyeceği iddiasıyla sözde yeni bir dönem başlatılmıştır. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası 2002 yılından itibaren Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun faaliyete başlamasının ardından kamunun yeni yatırımları durdurulmuş, özel sektörün yatırım yapması beklenmeye başlanmıştır. Ancak aradan geçen sürede özel sektörün gereken yatırımları yapmaması nedeniyle ciddi bir yatırım açığı doğmuştur. Bu yatırım açığına da doğalgaz ile çalışan santralların fiyat artışı talepleri eklendiğinde elektrikteki açmaz büyümüş, 2006 ve 2007 yılı yaz aylarında ciddi elektrik kesintileri yaşanmıştır. Elektriğin yüzde 10'luk bölümünün alınıp satıldığı dengeleme ve uzlaştırma adı verilen borsa sisteminde fiyatlar 2-3 kat artmıştır. Böylece kamu pahalı elektrik satın almaya başlarken, artık özel sektör için bu fahiş fiyatlarla yatırım yapmak kârlı konuma gelebilmiştir. Kamusal planlamadan aciz politikalar nedeniyle yeniden başa dönülmüş, yine **"karanlıkta kalacağız"** söylemleriyle kamu zararına uygulamalar devreye sokulmaya başlanmıştır.

Yeni yanlışlar zinciri

Özellikle Samsun ve civarında kamu zararına uygulamaların yoğunlaştığı görülmektedir. Bir plansızlık örneği olarak bölgede ciddi bir kapasite projeksiyonu yapılmaksızın, büyük çaplı elektrik üretim tesisleri kurulmasına yönelim bulunmaktadır. Bölgede, ülke gerçekleriyle bağdaşmayacak yatırımların yapılmasına yönelik vizeler verilmeye başlanmıştır. Merkezi planlamadan uzak, serbest piyasa inisiyatifiyle kamu yörüngesinden çıkmış olan bu uygulamaları şöyle sıralayabiliriz:

- Samsun'da 2000'li yıllardan bugüne yaşanan mobil santrallar süreci.
- Samsun ve Sinop illerinde yapılmak istenilen ithal kömüre dayalı termik santrallar.
- Sinop ilinde yapılmak istenen nükleer santrallar.

Mobil santral inadı

2000'li yıllarda **"Ülke karanlıkta kalıyor"** söylemleri ile Samsunluların iradesi dışında konuşlandırılan mobil santralların faaliyetleri, Samsun Barosu'nun öncülüğünde Samsun Çevre Birlikteliği'nin hukuksal ve toplumsal mücadelesi ile durdurulmuştu. Ancak alım garantileri nedeniyle kamu bu hukuksuz santrallara yaklaşık 200 milyon dolar ödeme yapmak zorunda kaldı. Söz konusu santrallar çalışmadığı için ülke karanlıkta kalmadığı gibi alınmayan enerjiye para ödemek zorunda kalınırken, bu kez de yine yanlış politikaların sonucu ülkenin elektrik açığıyla karşılaşması sonucunda bu santrallar 2007 yılında yine hukuk dışı uygulamalarla devreye alındı. 1 Ağustos 2007 tarihinden itibaren çalıştırılmaya başlanan bu mobil santralların faaliyetleri yürütülen hukuki mücadele çerçevesinde yeniden durdurulmuştur.

İthal yakıtlı santrallar kuyruk oldu

Mobil santralların çevreye verdiği zarar açıkça ortada dururken, Samsun bölgesi yeni bir tehditle karşı karşıya bırakılmıştır. Türkiye'nin en değerli ovalarından, ülkemizin sebze ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılayan Çarşamba Ovası ile Tekkeköy İlçesi'nde ithal kömür ve doğalgaz ile çalıştırılacak 6 adet toplam 4 bin 105 megavat kurulu güçte termik santral kurulmak istenmektedir. Bu santrallar, ülkenin elektrik üretiminde yüzde 50'ye ulaşmış

DSİ VII. BÖLGE (Samsun, Sinop, Amasya, Tokat, Ordu) HALEN İŞLETMEDE OLAN TESİSLER

	Üretim					
Hidroelektrik Santralın Adı	Kurulu Güç (MW)	Ortalama (GWh)	Güvenilir (GWh)	İL	İlçe	İşletmeye Açılış Yılı
ALMUS	27.00	99	39	Tokat	ALMUS	1966
ALTINKAYA	700.00	1.632	1.236	Samsun	BAFRA	1988
ATAKÖY	5.50	8	8	Tokat	NİKSAR	1989
DERBENT	58.30	257	201	Samsun	BAFRA	1991
DURUCASU	0.80	3	2	Amasya	TAŞOVA	1955
HASANUĞURLU	500.00	1 217	820	Samsun	ÇARŞAMBA	1982
KÖKLÜCE	90.00	588	577	Tokat	NİKSAR	1988
LADİK BÜYÜK KIZOĞLU	0.40	2	1	Samsun	LADİK	2001
SUATUĞURLU	76.00	345	206	Samsun	ÇARŞAMBA	1982
Toplam	1 458.00	4 150.50	3 090.00			

olan dışa bağımlılığını artırdığı gibi Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde büyük bir çevre kirliliği yaratacak çevre ve canlı yaşamını olumsuz etkileyecektir. EPDK'nin inceleme ve değerlendirme aşamasında olan bu santral başvuruları şöyle:

- Cengiz Enerji Sanayi ve Ticaret A.Ş, Samsun'da 600 megavat kurulu güçte termik santral kurmak istemektedir.
- Akfen Gaz Santralı Yatırımları ve Ticaret A.Ş, Samsun'da 800 megavatlık doğalgaz kombine çevrim santralı kurmak için lisans başvurusunda bulunmuştur.
- Borasco Enerji ve Kimya Sanayi ve Ticaret A.Ş, Samsun'un Çarşamba İlçesi'nde 890.4 megavat kurulu güçte doğalgaza dayalı kombine çevrim santralı kurmak için lisans almak istemektedir.
- San-Sal İnşaat Tesisat Sanayi ve Ticaret A.Ş, Samsun'un Çarşamba İlçesi'nde 500 megavatlık ithal kömüre dayalı termik santral kurmak için başvurmuştur.
- Aksa Enerji Üretim A.Ş, Samsun'un Çarşamba İlçesi'nde 425 megavat kurulu güçte doğalgaz kombine çevrim santralı kurmak istemektedir.
- Borasco Elektrik Üretim Sanayi ve Ticaret A.Ş, Samsun'un Çarşamba İlçesi'nde 890.4 megavat kurulu güçte doğalgaza dayalı kombine çevrim santralı kurmak için başvurmuştur.

Sinop'a 3 ithal kömür santralı başvurusu

Yine Karadeniz İncisi Sinop'ta nükleer santralların yanı sıra 3 adet toplam 3 bin 200 megavat kurulu güçte ithal kömür kaynağına dayalı termik santral kurulması için lisans başvurusu yapılmıştır. EPDK'nin inceleme aşamasında olduğu, Sinop ilinde kurulmak istenen ithal yakıta dayalı bu santral başvuruları şöyle:

- Düzhan Enerji Yatırım ve Ticaret A.Ş, Sinop'un Ayancık İlçesi'nde 600 megavatlık ithal kömür kaynağına dayalı akışkan yatak teknolojisine dayalı termik santral kurmak için lisans başvurusunda bulundu.
- Akfen Termik Santral Yatırımları ve Ticaret A.Ş, Sinop'un Erfelek İlçesi'nde 1600 megavat kurulu güçte ithal kömüre dayalı konvansiyonel termik santral kurmak için lisans almak istiyor.
- Anadolu Termik Santralları A.Ş, Sinop'un Gerze İlçesi'nde 1000 megavat kurulu güçte hem ithal kömür hem de motorin ile çalışan konvansiyonel termik santral kurmak için lisans almaya çalışıyor.

Ülke potansiyeli yok sayılıyor

Enerji Bakanlığı'nın ülke kaynaklarının ne kadarının değerlendirildiği ve potansiyeline ilişkin verileri ülkemizin yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının 2030'lu yıllara kadar yeteceğini göstermektedir. Bugün itibariyle ülkenin kurulu gücü 40 bin 500 megavat, puant gücü ise 29 bin 750 megavattır. Hidroelektrik enerjideki teknik ve ekonomik potansiyelin 37 bin megavat olduğu dikkate alındığında sadece akılcı kullanımlar ile enerji ihtiyacının büyük bir bölümünün sudan karşılanabileceği ortadadır. Ancak halen bu potansiyelin yüzde 33'ü kullanılmaktadır. Yine linyit ve taşkömürü kaynaklarımızın yüzde 35'i kullanılmakta, yararlanabilirlik potansiyeli içerisindeki 20 bin megavat olarak belirtilen rüzgar ise hemen hiç kullanılmamaktadır. Ülkenin potansiyeli değerlendirilmediği gibi Samsun ve Sinop illerinde kurulmak istenen termik santrallarla ithal yakıt bağımlılığı artırılmaktadır. İthal yakıt kullanımı yalnızca ülkenin enerjide dışa bağımlılığı açısından bir sorun değildir. Doğalgaz ve ithal kömür fiyatlarında ciddi yükselişler söz konusudur. Bu durum zaten pahalıya elektrik kullanan Türkiye'nin elektrik için daha fazla döviz harcaması anlamına gelmektedir.

Bölgede suyun yarısı boşa akıyor

DSİ'nin hesaplamalarına göre, Samsun ve civarında 3 bin 235.5 megavatlık hidroelektrik potansiyeli bulunmaktadır. Bu potansiyel yıllık 10 milyar 923 milyon kilovatsaatlik elektrik üretimi gerçekleştirilebileceği anlamına gelmektedir. Bölgenin hidroelektrik potansiyeli ülke genelindeki toplam hidroelektrik potansiyelinin yüzde 8'ini oluşturmaktadır. Ancak mevcut durumda bu potansiyelin yüzde 45'ine denk gelen 4 milyar 151 milyon kilovatsaatlik elektrik üretimi gerçekleştirilmektedir.

Henüz hidrolik potansiyelinin yarısının bile değerlendirilmediği bölgede 2 bin 472 megavatlık **"iyi ve mükemmel ölçekte değerlendirilebilir rüzgar enerjisi potansiyeli"** bulunduğu da ayrıca dikkate alınmalıdır. Bu potansiyelin değerlendirilmesine yönelik hiçbir yatırım yapılmamıştır. Hidrolik ve rüzgar potansiyeli değerlendirilmezken, ithal kaynaklarla santral kurma çabası kabul edilemez. Elektriğin depolanamazlık ve ikame edilemezlik özellikleri dikkate alındığında bu alanda yapılacak yatırımların zamanlaması ve planlamasının kritik öneme sahip olduğu açıktır. Bu nedenle zamanından önce yapılmış yatırımların atıl kalması söz konusu olabilmektedir.

Atıl kalan yatırımların gerçek maliyeti ise yalnızca inşa bedelinden değil, ülke kalkınması için gerekli diğer yatırımlar ve insanların refahından çalınmış kaynaklardan oluşmaktadır. Bu bedel alım garantileri gibi rant aktarımı mekanizmasına dayanan uygulamalarla daha da artmaktadır. Bu nedenle, Samsun ve civarındaki yatırımların acil bir planlama perspektifiyle değerlendirilmesi, bu perspektif içerisinde yerli ve yenilenebilir kaynaklara öncelik tanınması, çevre ve insan sağlığına uygun çözümlerin üretilmesi zorunluluktur. Bölge milletvekillerinin de demokratik yönetimle bağdaşmayacak ölçüde **"lider sultası"** altında değil, bölgenin ve ülkenin çıkarlarını koruyan bir yaklaşım içerisinde enerji politikalarına müdahalesi gerekmektedir. Elektrik Mühendisleri Odası Samsun Şubesi ve Samsun Çevre Birlikteliği'nin enerji alanındaki yanlış politikalara karşı hem hukuki hem de toplumsal anlamda sürdürdüğü mücadele örnek alınmalıdır. ■

> Henüz hidrolik potansiyelinin yarısının bile değerlendirilmediği Samsun'da 2 bin 472 megavatlık "iyi ve mükemmel ölçekte değerlendirilebilir rüzgar enerjisi potansiyeli"nin de bulunduğu ayrıca dikkate alınmalıdır. Hidrolik ve rüzgar potansiyeli değerlendirilmezken, ithal kaynaklarla santral kurma çabası kabul edilemez.

KARADENİZ BÖLGESİ RÜZGAR ENERJİSİ POTANSİYELİ

RÜZGAR KAYNAK DERECESİ	RÜZGAR GÜÇ YOĞUNLUĞU (W/m2) - 50 m -	RÜZGAR HIZI (m/s) - 50 m -	TOPLAM ALAN - km2 -	RÜZGARLI ARAZİ YÜZDESİ	TOPLAM KURULU GÜÇ (MW)
Orta	300 – 400	6.8 – 7.5	2.862,37	1,90	14.311,84
İyi	400 – 500	7.5 – 8.1	458,08	0,30	2.290,40
Mükemmel	500 – 600	8.1 – 8.6	36,42	0,02	182,08
Mükemmel	600 – 800	8.6 - 9.5	0,00	0,00	0,00
Mükemmel	> 800	> 9.5	0,00	0,00	0,00
Toplam			3.356,86	2,23	16.784,32

DSİ VII. BÖLGE (Samsun, Sinop, Amasya, Tokat, Ordu) ENERJİ POTANSİYELİ İCMALİ - DSİ + EİEİ + ÖZEL SEKTÖR PROJELERİ TOPLAMI

Sıra No	MEVCUT DURUM	Kurulu Güç (MW)	Üretim Ortalama (GWh)	Üretim Güvenilir (GWh)	Bölge Toplamına Göre %
1	İŞLETMEDE OLAN TESİSLER	1 458.00	4 150.50	3 090.00	45.1
2	İNŞAA HALİNDE OLAN TESİSLER	84.40	315.00	220.00	2.6
2A	MİLLİ BÜTÇEDEN PAY ALAN TESİSLER	74.40	250.00	181.00	0
2B	ÖZEL SEKTÖR TARAF. YAP. TESİSLER	10.00	65.00	39.00	0
3	PLANLAMA-PROJ.E AŞAM. OLAN TES.	169.63	898.77	597.42	5.2
4	KATİ PROJESİ HAZIR TESİSLER	513.00	1 468.00	925.00	15.9
5	MASTER PLANI HAZIR TESİSLER	339.29	1 680.00	1 407.00	10.5
6	İLK ETÜDÜ HAZIR TESİSLER	168.59	644.17	220.14	5.2
6A	DSİ PROJELERİ	146.50	527.84	196.00	0
6B	EİEİ PROJELERİ	22.09	116.33	24.14	0
7	ÖZEL SEKTÖR TARAF. GELİŞT. PRJ.	502.58	1 767.04	0.00	15.5
	BÖLGE TOPLAMI	3235.5	10923.5	6459.6	100.00